

## BASIN BÜLTENİ

### **TÜDAV: Kanal İstanbul, geri dönüşü olmayan tahribatlara yol açabilir.**

Vakfımız son zamanlarda “Kanal İstanbul” konusunda yapılan tartışmaları büyük bir dikkatle izlemektedir. Konunun gerçek uzmanlarına danışılmadan yapılan yayınları, bilimsel tartışmadan çok uzak olan açıklamaları da dikkatle takip etmektedir.

Oysa hidrologların, meteorologların, deniz biyologlarının, su ürünleri mühendislerinin, jeolog ve başka birçok bilim dalından insanların bu konuda geniş bir tartışma ortamı oluşturarak en iyi kararı vermesi gerekmektedir ve bunun için hala geç değildir. Doğruyu, ancak ve “yalnızca bilimsel verilerle” tartışarak bulabiliriz.

#### **1.“Denizel biyoçeşitlilikte geri dönüşü olmayan tahribatlara yol açabilir.”**

Vakfımız Marmara Denizi konusunda uzun zamandan beri araştırma yapmakta, korunması ve en önemlisi eylem planı için çaba göstermektedir. Bu amaçla her 10 yılda bir Marmara Denizi Sempozyumu düzenlemektedir ve ayrıca Marmara Denizi’ni her yönü ile ele alan bir de kitap yayınlamıştır. Bu yayınlar incelendiğinde Marmara denizi için bölgesel IUCN raporlarında nesli tehlike altında olan 115 denizel türden bahsedilmiştir. Bu önemli husus ÇED raporunda yer almamış bahsi dahi geçmemiştir. Bu deniz zaten yeterince kirletilmiştir ve ilave baskılar bu denizi daha fazla kirletecektir. İkinci Kanal’dan gelecek kirlenme yükünün mevcut kirlenmeye etkisi ÇED raporlarında belirtilmemiştir. Vakfımız ÇED raporunun yeterli ölçüde bilimsel verilere, geleceğe ilişkin senaryolara yer vermeden ve modeller yapılmadan eksik ve yetersiz olduğu görüşündedir. Örneğin; Projenin Marmara, Ege, Karadeniz’deki su değişimleri ve dengelerini nasıl etkileyeceğine ilişkin açık öngörü ve tavsiyeler yoktur.

Kanalın ve kanal nedeniyle Marmara ve Karadeniz çıkışlarına yapılacak pek çok ilave tesisin konuşlandırılması düşünülen kıyısal alanlar, titizlikle korunması gereken, hatta Deniz Koruma Alanı olabilecek bölgelerdir. Zengin denizel biyoçeşitliliğin bulunduğu bu alanların tahrip edilmesi zaten hassas bir dengede olan denizel/kıyısal ekosistemde geri dönüşü olmayan tahribatlara yol açabilir. Marmara Denizi’nin çeşitli karasal kökenli kirlenmenin baskısı altında olduğu bilinmektedir.

#### **2.“Balık ve yunus popülasyonlarına dair çıkarımlar temelsiz ve spekülatifdir”**

Diğer yandan, yeni kanalla Marmara’da balık popülasyonunun artacağına dair iddialar da ispata muhtaçtır. ÇED raporunda inşaatın İstanbul Boğazı’ndaki balık göçüne (katavaşya-anavaşya) etkisi hiç irdelenmemiştir. “İnşaat faaliyetleri bittikten sonra balık türlerinin oluşacak yeni alanlara gelecekleri öngörülmektedir” gibi yetersiz çıkarımlar mevcuttur.

Ayrıca raporun deniz memelileri bölümü de temelsiz ve doğru olmayan bilgiler içermektedir. Belirtildiğinin aksine üç yunus türü de nesli tehlike altında olan türlerdir. ÇED raporunda, yunusların yapılacak kanalı kullanacağı veya İstanbul Boğazı’nda gemi trafiği azalacağından bu durumun yunusların yararına olacağı gibi bilimsel hiçbir dayanağı olmayan çıkarımlar mevcuttur.

İstanbul Boğazı sadece bir su yolu değil, Ege ve Karadeniz arasında biyolojik bir koridor ve biyolojik bariyerdir ama aynı zamanda yunuslar gibi birçok türün de yaşam alanıdır. Kanal inşaatı sırasında ve inşaat sonrası İstanbul Boğazı'na ve buradaki yaşama verilecek zararlar belirtilmemiştir.

### **3.“Ekolojik ve Hidrolojik değişimlerden sadece Türk Boğazlar sistemi değil, Karadeniz ve Ege Denizi de etkilenebilir.”**

Türk Boğazlar Sistemi dediğimiz bu alan çok narin bir ekolojik denge üzerine kuruludur ve ancak uzun süreli gözlem ve modeller yaparak en doğru kararı verebiliriz. Çünkü İstanbul ve Çanakkale Boğazlarındaki su alışverişini düzenleyen hidrolik kontrol ve maksimum değişim rejimi saf dışı kalacağından, su seviyesi farklarının azalması ile üst ve alt tabaka akıntılarında önemli değişimler olacaktır. Karadeniz'in su bütçesi ve dolaylı olarak dikey karışımı, atmosferle yüzey etkileşimi değişecek, bunun sonucunda sadece Türk Boğazlar sistemi değil, Karadeniz'de etkilenebilir. Aynı şekilde, su bütçesi ve akıntı rejiminin değişmesi Ege Denizi'nde de değişimler neden olabilir.

Marmara Deniz'inin jeolojik çağlarda ortaya çıkmış bu kendine özgü 2 katmanlı yapı ve ara tabakası sayesinde, sadece buraya özgü canlı toplulukları oluşmuştur. Örneğin Akdeniz'e özgü mercanlardan 100 m ve altında yaşayan bazı derin deniz türleri, dünyada sadece Marmara'da 20-40 m derinliklerde görülebilmektedir. Akıntı ve tabakalarda ortaya çıkacak değişimlerin bu canlıları nasıl etkileyeceği ÇED raporunda öngörülemedi. Bunun yanı sıra, kanal yapımı sırasında ortaya çıkacak çökeltinin (sedimentasyon), başta sünger, mercan ve pinnalar olmak üzere deniz zemininde sabit yaşayan canlıları nasıl etkileyeceği de bilinmemektedir. Geçtiğimiz yıllarda bu canlı gruplarında kıyı dolgu ve inşaa faaliyetlerinden kaynaklanan toplu ölümler meydana geldiği bilimsel çalışmalarla tespit edilmiştir. Dolayısıyla kanal açımı gibi bir faaliyetin yol açacağı yüksek miktarda çökeltinin de olumsuz sonuçları olabileceği düşünülmelidir.

**İzlenmesi gereken en iyi yolun bütün yukarıda ele alınan bilimsel verileri kullanarak çok disiplinli bir çalışma grubu tarafından bölgenin kanal açıldıktan sonra oluşacak yeni oşinografik ve çevresel koşullara göre modelinin yapılması ve bu model üzerinden su bütçeleri, hidrolojik dengeler, organik madde yükünün taşınımı, sudaki oksijen seviyelerindeki değişimler gibi önemli parametreler açısından Marmara ve Çevre denizlerimizi nasıl etkileyeceğinin öngörülmeye çalışılması olduğu düşünülmektedir.**

**Binlerce yıllık jeolojik oluşum süreci ile ortaya çıkmış ve Marmara'ya kendine özgü yapısını kazandırmış olan Türk Boğazlar Sistemi'nde, kanal açılması sonrası küresel iklim değişiminden kaynaklanabilecek ek değişimler de dikkate alınarak, hangi sonuçların beklenebileceği ve bunların biyotayı nasıl etkileyeceği değerlendirilmelidir.** Çanakkale Boğaz'ından giren oksijence zengin alt akıntı, hem Marmara Denizi'ndeki alt katmanda hem de Karadeniz'in ilk 200 metresinde zengin bir yaşamı desteklemekte adeta can vermektedir. Akıntı ve su rejimindeki artış veya azalmalar bu denizde yaşamı nasıl etkileyecektir? Oksijen seviyelerindeki düşüşler ne kadar kritik olacaktır? Öte yandan Karadeniz'den gelen yüksek organik madde içeren sular da Marmara Denizi'ni ve Kuzey Ege bölgesini zenginleştirerek kirlenmeye neden olabilir. Yeni bir kanalın açılması bu hassas dengeleri nasıl etkileyecektir?

Bunu ancak tüm gerekli verilerin desteklediği bir matematiksel model ile kestirmeye çalışabiliriz ancak yine de öngörülmesi mümkün olmayan sonuçların ortaya çıkabileceği kanaatindeyiz. Ülkemizde bu modeli oluşturacak ve sonuçları irdeleyecek yeterli bilimsel veri ve uzman vardır. Karadeniz'den kanal yoluyla girecek suyun Marmara Denizi'nde H<sub>2</sub>S oluşturup oluşturmayacağı ve bunun bütün Marmara'ya yayılıp yayılmayacağı konusu da inceleme konularından biridir. Zira yeni su debisinin toplam azot ve toplam fosfat gibi besin maddelerinin oluşturduğu kirlilik yüklerini artıracığı da açıktır.

#### 4. Sovyet Rusya ve İsrail örnekleri

Unutulmamalıdır ki; 1980'lerde Sovyet Rusya, kuzey denizlerine dökülen nehirleri tersine çevirerek sularını, çölleşen Orta Asya bölgelerine aktarmak istemiş, yaratacağı tahribat ve iklim değişimi nedeniyle, uluslararası kurumların uyarılarıyla bu projeyi terk etmek zorunda kalmıştır.

Başka bir örnek de, İsrail'de deniz seviyesinin 400m altındaki Ölü Deniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayarak 100MW kadar elektrik üretilmesi ilk kez 19. yüzyılda gündeme gelmiş, daha sonra enerjinin desalinasyonda (tuzsuzlaştırma) kullanılması, Ölü Deniz'in kurumaktan alıkonması, havzadan kimyasal ve kozmetik üreten tesislerin ve doğanın korunması amaçlarıyla Kızıl Deniz'den bağlantı yapma fikri ağırlık kazanmıştır. İsrail – Ürdün – Filistin ortak girişimiyle yaklaşık 20 yıldır sürdürülen araştırmalar sonucunda, Kızıl Deniz mercanlarına ve yer altı sularına olası etkileri nedeniyle, projenin yapımına cesaret edilememiş, sadece bir prototipinin denenmesi kararlaştırılabilmiştir. Projenin tartışmaları hala devam etmektedir. Atlantik'ten gelip 1990'larda Karadeniz'e yerleşen taraklı medüz (*Mnemiopsis leidyi*) ise Don-Volga Kanalı'ndan Hazar Denizi'ne ulaşarak orada büyük tahribat yapmıştır.

#### 5. “Doğada kaybetmek kolay, geri almak zordur”

Özetle bu tür büyük projelere karar vermeden önce bütün parametreler iyice ve uzun zaman incelenmelidir. ÇED raporu bu ve benzeri pek çok yönden de eksiktir. Ekosisteme büyük boyutlu müdahalelerin öngörülemeyen sonuçları olabilir. Sadece bu olgu bile, projenin iptali için yeterli bir sebeptir. Doğada kaybetmek kolay, geri almak ise zordur.

**Vakfımız, her zaman olduğu gibi bu konuda talep edilmesi durumunda Marmara, Karadeniz ve Ege Denizi konusundaki birikimlerini ve bilimsel verileri başta ilgili bakanlık olmak üzere bütün paydaşlarla işbirliği ve paylaşımına hazırdır.**

#### **TÜDAV hakkında:**

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), 20 yılı aşkın süredir Türkiye denizlerinde araştırma, koruma ve eğitim amaçlı çalışmalar yapmaktadır. Vakıf şimdiye dek 55 kitap çıkarmış olup bunun 30 adedi İngilizcedir. TÜDAV, ACCOBAMS, UNEP, MedPAN ve CIESM gibi uluslararası kuruluşlar ile ortak projelere imza atan, dünya çapında da çalışmaları takip edilen bir kurumdur. Vakıf İngilizce olarak dört ayda bir “Journal of Black and Mediterranean Environment” isimli bir dergi de çıkartmaktadır. TÜDAV Türkiye'nin ilk Antarktika seferine de öncülük etmiştir.